

Στου Πιστόλα την ταβέρνα

Η σκηνή, αν παραβλέψουμε τις τραγικές της διαστάσεις, θα μπορούσε να βγαίνει από κωμωδία. Στην ταβέρνα έχει έρθει η λυπητερή. Η σούμα είναι αστρονομική, ολοφάνερα χωρίς καμιά σχέση με λιτό γεύμα της παρέας, ο κατάλογος εξαφανισμένος και ο λογαριασμός παραφουσκωμένος με φανταστικά πιάτα, αλλά παρ' όλα αυτά τα γκαρσόνια επιμένουν να πληρωθεί στο ακέραιο. Ένας ξερακιανός αρχιμάγειρας παρόμερα σκουπίζει τα λιγδιασμένα μουνστάκια του στη ρυπαρή ποδιά του και μετά, στρώνοντας την ποδηλατική φόρμα που φορά από κάτω και παίρνοντας το πιο αθώο του βλέμμα, κοιτάζει την ομήγυρη κατάρματα και ορκίζεται πως το μενού συμπεριλάμβανε αστακό και φονά γκρα. Ο γέρο-μπράβος του μαγαζιού, ξοφλημένο ρεμάλι που νομίζει ότι περνάει ακόμη ημπογιά του, ξεχειλωμένο απ' το πάχος και στα πρόθυρα της αποπληξίας, ψαρώνει τους αφελέστερους πελάτες βεβαιώνοντας με στεντόρεια φωνή πως όλοι μαζί τα φάγανε. Ο μουλωχτός ταμίας, τσανακογλείφτης από τα γεννοφάσκια του, με χείλια σφιγμένα και βλέμμα μοχθηρό, έχει κρύψει στην κωλότσεπή του το λογαριασμό. Ελπίζει να μην προσεχτεί πως έχωσε μέσα και μερικές κάσες σαμπάνιας που άνοιξαν οι κολλητοί του, κάτι παιδιά τζιμάνια, προαγωγοί, τοκογλύφοι και μαφιόζοι από τους πρώτους, που εκτίμησαν το μαγαζί και το έχονε κάνει στέκι τους. Θα πρέπει να περάσετε πάνω απ' το πτώμα μου, ωρύεται, για να δείτε τα εμπιστευτικά και εφτασφράγιστα κιτάπια μου, αλήτες και χαραιοφάηδες, που αμφισβητείτε ότι τίμια σας χρέωσα και μου ζητάτε και αποδείξεις.

Μόνο μια λύση υπάρχει, επαναλαμβάνουν και οι τρεις σε φάλτσο χορό, δείχνοντας με νόημα κάτι τύπους με γκλομπ και περικεφαλαίες που είναι στημένοι στη γωνία. Θα μας τα σκάσετε, θέλετε δεν θέλετε, με το καλό ή με το στανιό. Πρώτα πρώτα για να μας ξεπληρώσετε τους τόκους από αυτά που μας χρωστάτε, θα μας δώσετε εδώ και τώρα ό,τι κουβαλάτε επάνω σας, κοσμήματα, χρυσά στυλό, χρυσά δόντια κ.λπ. –τα σπίτια και τα μαγαζιά σας μας τα έχετε κιόλας υποθηκευμένα– μετά σας κλείνουμε στη λάντζα να πλένετε πιάτα ως το 2026 ή το 2036, κι έπειτα έχει ο Θεός.

Ο Σ. Μαρκέτος είναι ιστορικός.

Σε κατάσταση σοκ οι συνδαιτημόνες αναρωτιούνται πώς ν' αντιδράσουν. Υποπεύονται ότι κάποιος λάκκο έχει η φάβα. Μα πού βρέθηκε αυτός ο απίθανος λογαριασμός; Πώς άλλαξε έτσι απότομα φέρσιμο το προσωπικό; Από πού αντλεί όλο αυτό το θράσος;

Ανάλογες σκηνές διαδραματίζονται όμως την ίδια ώρα στις περισσότερες ταβέρνες της γειτονιάς. Παντού τα γκαρσόνια και οι μπράβοι έχουν βαλθεί με κάθε τρόπο να γδύσουν τους ξαφνιασμένους θαμώνες, που είχανε συνηθίσει σ' άλλη αντιμετώπιση. Χρησιμοποιούν απίθανα επιχειρήματα, αλλά τα επαναλαμβάνουν χωρίς σταματημό κι ελπίζουν στο τέλος να πιάσουν. Αυτά που νομίζατε για φακές ήταν μαύρο χαβιάρι, λέει ο ένας· με σαμπάνια περιδρομιάσατε, όχι με μπύρες, λέει ο άλλος. Και όλοι τους προσεύχονται μη μαθευτεί πως στο απόμερο καπηλειό *Ο ζωηρούλης Βίκιγξ* οι συνάδελφοί τους έφαγαν της χρονιάς τους όταν πήγανε να πλασάρουν κάτι σαπισμένες ρέγγες για συναγρίδες.

Οι δύστηνοι πελάτες δεν ξέρουν, οι περισσότεροι, ότι οι μάγειροι δεν άλλαξαν τροπάριο με δική τους πρωτοβουλία αλλά οι εντολές έχουν έρθει από πολύ ψηλά. Τα μεγάλα αφεντικά της περιοχής, οι κύριοι αρχιμαφιόζοι, περνάνε δύσκολες ώρες κι έχουν αποφασίσει να βάλουν χέρι όπου μπορούν. Πριν από χρόνια ο σερίφης τούς είχε δώσει το ελεύθερο να κόβουν δικό τους νόμισμα· αυτό που παλιότερα λεγόταν παραχάραξη τώρα πια ήταν νόμιμο και θεμιτό, αρκεί να γινόταν μόνον από μεγάλα αφεντικά, όχι από τίποτε παρακατιανούς. Είχανε κλείσει μεταξύ τους συμφωνίες κυρίων, έτσι ώστε να μπορεί να λειτουργεί το σύστημα, ότι κανείς τους δεν θα το παρόκανε, αλλά βέβαια όλοι τους εκτός από μεγάλα αφεντικά ήταν και άνθρωποι, με τις γνωστές ανθρώπινες αδυναμίες, και λίγο ο ένας, λίγο ο άλλος, είχανε καταλήξει όλοι μαζί να πλημμυρίσουν τον τόπο με ακάλυπτες επιταγές και κάλπικα χαρτονομίσματα χωρίς αντίκρισμα.

Τώρα πια η φούσκα είχε σκάσει, και κανένα μεγάλο αφεντικό δεν ήξερε πια ποιο άλλο μεγάλο αφεντικό ήταν φερέγγυο και ποιο όχι, ποιος είχε τις τσέπες του γεμάτες χρυσαφικά και ποιος δεν είχε παρά μόνο μαγκιά και σκέτο αέρα. Μια σοβαρή μαφία όμως δεν μπορεί να λειτουργήσει έτσι. Γι' αυτό όλα τα μεγάλα αφεντικά έβαλαν τα μικρότερα αφεντικά, ταβερνιάρηδες, μπράβους και γκαρσόνια, να μαζέψουν ό,τι πετάει και ό,τι περπατάει και να τούς το φέρουν επειγόντως. Ό,τι υπάρχει σε άλλες τσέπες πρέπει να έρθει στις δικές μας, γιατί οι νόμοι του μαφιόζικου κόσμου μας είναι γνωστοί, και όποιος βρεθεί την κρίσιμη στιγμή χωρίς αρκετά ξαφρισμένα χρυσαφικά στην τσέπη καταλήγει άσχημα. Όπως συμβαίνει περίπου και στον πραγματικό κόσμο όλων μας δηλαδή· το έδειξε πρόσφατα και το θλιβερό τέλος του υιού Μείντοφ.

1. Μεταξύ κατεργαρέων ειλικρίνεια

Χίλιοπαιγμένο αλλά φτηνό σενάριο, βέβαια. Στον πραγματικό μας κόσμο, θα πείτε, τα πράγματα δεν μπορεί να συμβαίνουν τόσο χυδαία, τόσο στερεοτυπικά απλά. Ο Μαρξ μπορεί να έλεγε κάποτε ότι το κεφάλαιο, η βασική κοινωνική σχέση του καπιταλισμού, συμπυκνώνει την εκμετάλλευση, χρειάζεται ασταμάτητη και ολοένα ωμότερη εκμετάλλευση των πολλών από τους λίγους, αλλά η μοντέρνα Αριστερά εδώ και δεκαετίες πόνταρε στον εκσυγχρονισμό, στον εξανθρωπισμό του καπιταλισμού, στη βαθμιαία καλύτερευση των πραγμάτων μέσα από ώριμες μεταρρυθμίσεις. Κάποιοι ακραίοι διανοούμενοι, ας πούμε ο Ιμάνουελ Βαλλερστάιν, που ποιος ξέρει με ποια κόλπα κατάφερε κι έγινε πρόεδρος της Παγκόσμιας Κοινωνιολογικής Εταιρείας, φώναζαν πολλά χρόνια τώρα πως αυτό είναι αδύνατο, πως το σημερινό μας δίλημμα είναι αν θα οδηγηθούμε σ' ένα σύστημα πολύ χειρότερο από τον καπιταλισμό ή θα φτιάξουμε κάτι αρκετά καλύτερο. Αλλά αυτοί ήταν ακραίοι, και η υπεύθυνή μας Αριστερά δεν ασχολήθηκε με τις ασυναρτησίες τους. Αρνήθηκε να ξεφυλλίσει το *Για να καταλάβουμε τον κόσμο μας*, το διαβόητο βιβλιαράκι όπου ο εν λόγω ακραίος διανοούμενος συμπύκνωσε με απλά λόγια τις ιδέες του· μόνο κακό μπορούν να κάνουν τέτοια εμπρηστικά κείμενα.

Δυστυχώς όμως τούτος ο χυδαίος και στερεοτυπικά απλός τρόπος να βλέπει κανείς τα πράγματα δεν βρίσκεται μόνο στα φτηνιάρικα κινηματογραφικά σενάρια και τα μυαλά των ακραίων διανοούμενων, που επαναλαμβάνουν κουραστικά ότι έτσι και μόνον έτσι σκέφτονται οι ιθύνοντες. Τελικά οι ακραίοι διανοούμενοι έχουν εδώ δίκιο. Και υπάρχουν γι' αυτό όχι απλώς ενδείξεις, αλλά τώρα πια, χάρη στα Wikileaks, αποδείξεις.

Τα διπλωματικά έγγραφα που αποκαλύπτουν σιγά σιγά τα Wikileaks μας επιτρέπουν να δούμε αφτιασίδωτες τις σκέψεις του πλέγματος εξουσίας, των Αμερικανών ιθυνόντων και των συνομιλητών τους απ' όλο τον κόσμο. Περιγράφουν τα πράγματα όπως αυτοί τα συζητούν μεταξύ τους και όχι όπως μας τα σφυρίζουν τα παπαγαλάκια τους· μας δείχνουν αυτό που θα μπορούσαμε να ονομάσουμε *καθεστώς αλήθειας* των ανθρώπων που προσπαθούν, με ολοένα μικρότερη επιτυχία ομολογουμένως να ελέγξουν τον κόσμο. Είναι πολύτιμα επειδή μας επιτρέπουν να δούμε από τα μέσα αυτό που ξέρουμε τις τελευταίες δεκαετίες από τα έξω, τη λεγόμενη Συναίνεση της Ουάσιγκτον, που εκφράζει ελάχιστους αλλά θέλει να γίνει παγκόσμιος νόμος. Ένα τέτοιο έγγραφο παρουσιάζω αμέσως παρακάτω. Αν κάνουμε τον κόπο να εννοήσουμε τι λέει, θα μάθουμε σημαντικά πράγματα για την κρίση και για το πώς αντιμετωπίζεται.

Πρόκειται για την περίληψη μιας υπηρεσιακής έκθεσης του Αμερικανού πρεσβευτή στο Λονδίνο Ρόμπερτ Τατλ. Μεγαλέμπορος αυτοκινήτων που ανταμείφθηκε με το πρεσβευτικό αξίωμα επειδή χρηματοδότησε την προεκλογική εκστρατεία

του Μπους, ο Τατλ δεν αποκλείεται μεθαύριο να μας βρεθεί και ιδιοκτήτης της Ακρόπολης, καθώς κάτι τέτοιους εκσυγχρονισμένους τύπους λατρεύει και υπηρετεί ο πρωθυπουργός μας. Ο δήμαρχος του Λονδίνου ωστόσο τον έλεγε «αγοραίο λωποδυτάκο» («a venal little crook») επειδή αρνιόταν να πληρώσει τέλη κυκλοφορίας των οχημάτων της πρεσβείας, ενάμισι εκατομμύριο στερλίνες ως το 2007. Στην έκθεση ο Τατλ περιγράφει μια συζήτηση που είχε το Μάρτη του 2008 στο Λονδίνο με τον διοικητή της Τράπεζας της Αγγλίας Μέρβυν Κινγκ και τον Ρόμπερτ Κίμμιτ, υφυπουργό Οικονομικών των ΗΠΑ.

Ο Κίμμιτ είναι άλλος ένας που μπορεί να μας προκύψει ιδιοκτήτης της Ακρόπολης. Στρατιωτικός, αδελφός υφυπουργού Αμύνης και γιος στρατιωτικού και γραμματέα της Γερουσίας των ΗΠΑ, τέως επικεφαλής της Λήμαν Μπρόδερς, κατείχε συνάμα θέσεις στρατηγικής σημασίας στη ΣΙΑ και στην Παγκόσμια Τράπεζα, της οποίας παρά λίγο να γίνει πρόεδρος το 2007. Ο Κινγκ, τέλος, ένας από τους ισχυρότερους ανθρώπους του κόσμου, μετέχει στην Ομάδα των Τριάντα (Group of Thirty) που επηρεάζει τη λειτουργία των χρηματαγορών και των κεντρικών τραπεζών. Άλλα μέλη της, ο Πωλ Βόλκερ, ο Ζαν Κλωντ Τρισέ, ο Πωλ Κρούγκμαν, ο Κέννεθ Ρογκόφ και μέχρι πρόσφατα ο μακαρίτης σύμβουλος του πρωθυπουργού μας Τομμάζο Παντοά Σιόπα. Ξέρουν καλά για τι μιλούν αυτοί οι άνθρωποι, και τίνων τα συμφέροντα στηρίζουν.

Η παραπληροφόρηση με την οποία ποτίζονται οι μάξες μόνον ακούσια έχει θέση σε μια διπλωματική έκθεση. Εδώ, ο συντάκτης αναφέρει όσο μπορεί ακριβέστερα και σαφέστερα όχι μόνο τι τού είπαν οι συνομιλητές του και τα γεγονότα που παρατήρησε, αλλά και τη δική του ερμηνεία για το νόημα και τη σημασία τους. Αποτιμώντας λοιπόν τη συνομιλία με τον Κινγκ, ο Αμερικανός πρεσβευτής τονίζει ότι ο τελευταίος δεν ξεφούρνιζε τυχαίες ιδέες της στιγμής, αλλά ήταν καλά προετοιμασμένος, και κύριο στόχο είχε να βολιδοσκοπήσει τον Κίμμιτ και να επισπεύσει τη λήψη πρακτικών μέτρων. Η συνάντηση γίνεται, ας θυμηθούμε, ανάμεσα στο ξέσπασμα της κρίσης, με κατάρρευση της αμερικανικής αγοράς των στεγαστικών δανείων, και την εδραίωσή της στις ΗΠΑ, που ήρθε λίγους μήνες αργότερα με τη χρεοκοπία της Λήμαν Μπρόδερς.

2. Το πρόβλημα

Ποιά ήταν τώρα η βασική ιδέα του διοικητή της Τράπεζας της Αγγλίας; Ότι οι δυτικές τράπεζες έχουν ουσιαστικά χρεοκοπήσει και μπορούν να κρατηθούν στη ζωή μόνο τεχνητά, με τεράστιες ενέσεις ρευστού. Διάγνωση σωστή, αλλά μιας αρρώστιας χωρίς θεραπεία. Ή μάλλον, για όλους εμάς τους υπόλοιπους η θεραπεία είναι χειρότερη από την ίδια την αρρώστια. Γιατί σημαίνει ότι το χρήμα που μεταγγίζεται

στις τράπεζες απομυξείται από την υπόλοιπη οικονομία. Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο βλέπουμε τις οικονομίες που προκρίνουν τη διάσωση των τραπεζών τους να οδηγούνται η μια μετά την άλλη σε πρωτόγνωρη κρίση.

Με τα λόγια του ίδιου του Κινγκ, «το παγκόσμιο τραπεζικό σύστημα πάσχει από έλλειψη κεφαλαιοποίησης εξαιτίας της υπερβολικής μόχλευσής του». Προσέξτε ιδίως το σημείο που εντοπίζει το πρόβλημα, και την αιτία που επισημαίνει: εδώ έχουμε μια δήλωση-βόμβα. Αυτό που πάσχει είναι το παγκόσμιο τραπεζικό σύστημα, κι αιτία είναι η υπερβολική του μόχλευση. Τι σημαίνουν αυτά; Μα, ότι το πρόβλημα βροίσκεται στις ίδιες τις τράπεζες και όχι εκεί που επιμένουν τα παπαγαλάκια – όχι στους δήθεν υπεράριθμους δημόσιους υπαλλήλους, στους κατά φαντασία υπεραμειβόμενους σιδηροδρομικούς, στις υπερπροστατευμένες καθαρίστριες, στα σλόου τρακ των επενδύσεων και όπου αλλού χτυπάν η κυβέρνηση και οι τροϊκανοί προστάτες της. Όλα τους τα μέτρα, που διαλύουν την κοινωνία και μας καταστρέφουν τη ζωή, δεν θίγουν διόλου το πραγματικό πρόβλημα, και ούτε βέβαια έχουν στόχο να το λύσουν. Οι ίδιες οι τράπεζες –και μαζί τους και οι νεοφιλελεύθερες κυβερνήσεις-κλητήρες τους– φέρουν ακέραιη την ευθύνη για την υπερβολική μόχλευση. Αυτές και όχι εμείς, που καλούμαστε να πληρώσουμε το λογαριασμό.

Το πρόβλημα που θίγει εδώ κομψά ο διοικητής της Τράπεζας της Αγγλίας είναι ότι οι τράπεζες έχουν δημιουργήσει τόσο πολύ πλασματικό κεφάλαιο ώστε το λίγο πραγματικό κεφάλαιο που έχουν στα χέρια τους δεν φτάνει. Και αρκεί μια αναποδιά –ας πούμε, η χρεοκοπία κάποιων μεγάλων τραπεζών ή κάποιων χωρών της Ευρωζώνης– για να αποσταθεροποιηθεί το όλο σύστημα.

«Από το περασμένο καλοκαίρι», τονίζει ο Κινγκ, δηλαδή του 2007, όταν έσκασε η φούσκα των αμερικανικών στεγαστικών δανείων, «η φύση της κρίσης των χρηματοπιστωτικών αγορών έχει αλλάξει. Το πρόβλημα τώρα δεν είναι η ρευστότητα του συστήματος αλλά μάλλον η κεφαλαιακή του φερεγγυότητα». Αυτή ακριβώς είναι η φράση κλειδί της έκθεσης, ότι υπάρχει ζήτημα όχι απλώς ρευστότητας αλλά κεφαλαιακής φερεγγυότητας. Δηλαδή, τα πράγματα είναι πολύ χειρότερα απ' όσο μας έλεγαν, και συνεχίζουν να μας λεν, οι ιθύνοντες και τα παπαγαλάκια τους. Οι «αγορές» έχουν τόσο λίγο πραγματικό κεφάλαιο, ώστε δεν είναι πλέον φερέγγυες. Πρέπει λοιπόν να συγκεντρώσουν επειγόντως περισσότερο κεφάλαιο ώστε να μειώσουν τη μόχλευσή τους. Πώς το κάνουν αυτό αφότου ξέσπασε η κρίση; Αφενός στραγγίζουν από ρευστότητα την πραγματική οικονομία, αφετέρου δέχονται ασύλληπτου ύψους κρατικές ενισχύσεις, ήδη μερικών τρισεκατομμυρίων. Μαζεύουν, με τη βοήθεια των κυβερνήσεων, τα χρήματα όλων μας για να κλείσουν τις δικές τους μαύρες τρύπες. Πρέπει να χρεοκοπήσουμε όλοι οι υπόλοιποι, ώστε να μη φαλιρίσουν αυτές.

Αυτό είναι το βασικό πολιτικό δεδομένο σήμερα, απέναντι στο οποίο είναι υποχρεωμένη να τοποθετηθεί κάθε πολιτική πρόταση στην Ελλάδα και στην Ευρώπη. Η κυβέρνησή μας μαζί με τα παραρτήματά της, τα κόμματα του Καρατζαφέρη, της Μπα-

κογιάννη και του Κουβέλη, έχουν τοποθετηθεί: τα υποζύγια ας λιμοκτονήσουν, το κράτος ας διαλυθεί και η κοινωνία ας ανατιναχθεί, αρκεί να πληρωθούν οι τοκογλύφοι ως την τελευταία δεκάρα. Η Νέα Δημοκρατία υπόσχεται μαγικές λύσεις και ουσιαστικά δεν θέλει να γίνεται κουβέντα. Η παλιά Αριστερά ζητά χαμηλόφωνα αναδιαπραγμάτευση ή διαγραφή μέρους του χρέους, όπως ζητούν επίσης και κάποιοι Ευρωπαίοι σοσιαλδημοκράτες, περισσότερο φωναχτά. Μόνον η ΑΝΤΑΡΣΥΑ, πιο προσγειωμένη, έχει αντιληφθεί πόσο καίει το ζήτημα. Το οποίο καταλαβαίνει σιγά σιγά και ο πολύς κόσμος, αν κρίνουμε από τις συζητήσεις στο διαδίκτυο και όσα ακούγονται καθημερινά.

3. Δεν έχουν λύσεις

Την άνοιξη του 2008 ο Κινγκ επιδίωξε αφενός άμεσα μέτρα για να σταματήσει ο κατήφορος και αφετέρου μια μεσοπρόθεσμη πολιτική σωτηρίας των τραπεζών. Ελάχιστα έγιναν όμως και στα δυο μέτωπα. Τι ζητούσε; Με τα λόγια του Τατλ, «Πρώτον, να βρεθεί τρόπος ώστε οι τράπεζες ν' αποφύγουν το στίγμα της πώλησης αζήτητων χρεογράφων σε τιμές ευκαιρίας ή να προσφύγουν για βοήθεια σε κάποια κεντρική τράπεζα. Δεύτερον, να γίνει συντονισμένη προσπάθεια ώστε να επανακεφαλαιοποιηθεί, αν είναι αυτό δυνατό, το παγκόσμιο τραπεζικό σύστημα». Ωστόσο, στο διάστημα που πέρασε, η κρίση δεν αντιμετωπίστηκε αλλά χειροτέρευσε.

Όσον αφορά το πρώτο κι ευκολότερο ζήτημα, αβίαστα ο Κινγκ παραδεχόταν πως «δεν γνώριζε ακόμη το πώς θα μπορούσε να δομηθεί ένα τέτοιο σύστημα, και χρειαζόταν περαιτέρω διάλογος» – αλλά ούτε και οι συνομιλητές του δεν είχαν σαφείς ιδέες. Στην Ευρωζώνη δόθηκε μια προσωρινή λύση τη φετινή άνοιξη. Ανατρέποντας το καταστατικό της η ΕΚΤ απάλλαξε λαθραία, στο σκοτάδι και χωρίς να τις εκθέτει, τις τράπεζες από μερικά «τοξικά» τους χρεόγραφα, υπονομεύοντας ωστόσο έτσι τη δική της φερεγγυότητα και προετοιμάζοντας μια χειρότερη κρίση όταν θα πάρουν το δρόμο της χρεοκοπίας μεγαλύτερες οικονομίες όπως η ισπανική και η ιταλική. Από την άλλη μεριά, Βρετανία και ΗΠΑ απέτυχαν να συντονιστούν, και τα αποτελέσματα της «ποσοτικής χαλάρωσης» που επιχειρήθηκε έκτοτε απειλούν ήδη να ρίξουν το δολάριο από την κυρίαρχη θέση του και να φέρουν σοβαρές γεωπολιτικές ανατροπές.

Αξίζει να προσέξουμε αυτή την αδυναμία των κυβερνώντων να επιβάλλουν ή ακόμη και να φανταστούν λύσεις για τα βασικά τους προβλήματα. Ορισμένοι πιστεύουν πως μας εκμεταλλεύεται και μας καταπιέζει κάποιο παντοδύναμο σύστημα, πως το κατεστημένο ξέρει καλά τι κάνει, και παρ' όλες μας τις αντιδράσεις εφαρμόζει τα μελετημένα και αλάνθαστα σχέδιά του. Στην πραγματικότητα ούτε τέτοια σχέδια υπάρχουν ούτε όλοι οι ισχυροί μιλούν με μια φωνή, και μάλιστα όσο δυσκολεύει η κατάσταση τόσο μειώνεται η συνοχή τους. Ο καθένας τους έχει δικές του από-

ψεις για το πώς ν' αντιμετωπιστεί η κρίση, ανάλογα με τις αντιλήψεις και τα συμφέροντά του, και όλοι τους προχωρούν ψηλαφητά, βλέποντας και κάνοντας, πάντοτε τρέμοντας τις λαϊκές αντιδράσεις. Και τίποτε δεν τρέμουν περισσότερο από μια νέα Ισλανδία ή μια νέα Αργεντινή. Έχει μεγάλα περιθώρια αντίστασης μια χώρα στην οποία ο λαός παίρνει στα χέρια του την πολιτική εξουσία· το αποδεικνύει άλλωστε και η αδυναμία των τραπεζιτών όλου του κόσμου να τιμωρήσουν όπως θα ήθελαν την Ισλανδία, που ενώ τους αφήρησε έχει βγει ήδη από την ύφεση. Ή και ακόμη πιο αδύναμες χώρες, όπως τον Ισημερινό.

Όσον αφορά το δεύτερο και δυσκολότερο σκέλος των προτάσεων του Κινγκ, το σχέδιο που συζητήσε με τον Κίμιτ και με τον Τατλ – οι αγγλοσαξονικές τράπεζες ν' αντλήσουν ρευστό από πλούσιες χώρες εκτός των G-7 – δεν ήταν ρεαλιστικό. «Μια συντονισμένη προσπάθεια των κεντρικών τραπεζών και των υπουργών Οικονομικών», εκτιμούσε, «ίσως αποδειχθεί απαραίτητη προκειμένου να εφαρμοστεί ένα σχέδιο επανακεφαλαιοποίησης του τραπεζικού συστήματος». Στα χρόνια που πέρασαν έκτοτε καμιά ουσιαστική τέτοια προσπάθεια δεν έγινε δημόσια, και μάλλον δεν μπορούσε καν να γίνει, δεδομένων των εσωτερικών αντιθέσεων των ισχυρών καπιταλιστικών χωρών. Αντιθέτως, ακόμη και οι χώρες της Ευρωζώνης απέτυχαν να συμφωνήσουν σε οποιαδήποτε κοινή πολιτική. Το μόνο αξιόλογο βήμα προς αυτή την κατεύθυνση ήταν η διεύρυνση του G-7 σε G-20, η οποία ωστόσο δεν διευκόλυνε ιδιαίτερα το συντονισμό των πολιτικών πρωτοβουλιών τους. Πόσω μάλλον όταν όλοι οι σημερινοί ηγέτες κινούνται κυνικά και βραχυπρόθεσμα, χωρίς όραμα, όπως δείχνουν τα σχόλια του Κινγκ και η αμηχανία του Κίμιτ για το αν θα έπρεπε ν' ανεβάσουν στη σωστική λέμβο και την Ιαπωνία.

Εν κατακλείδι: Οι πολιτικές αιματηρής λιτότητας που εφαρμόζουν η κυβέρνηση Παπανδρέου και όσες άλλες υπακούν στις «αγορές» δεν σώζουν κανέναν άλλο εκτός από τις τράπεζες, αλλά και αυτές μόνο προσωρινά. Όλες μας οι θυσίες πάνε στράφι, και άλλο δεν θα φέρουν παρά μόνο την καταστροφή μας, ώσπου μια κυβέρνηση με διαφορετικές προτεραιότητες να εφαρμόσει αντίθετη πολιτική. Που αναγκαστικά θα σημαίνει εγκατάλειψη των τραπεζών, ουσιαστικά τη χρεοκοπία των σημερινών τους ιδιοκτητών και, αν το παλέψουμε, την κοινωνικοποίησή τους. Δηλαδή απαιτεί έναν πολιτικό σεισμό, και δεν μπορεί να έρθει προτού αναπτυχθεί ένα μαζικό κίνημα ικανό να επιβληθεί στην κυβέρνηση, όποια και αν είναι αυτή. Η σημερινή, και πολύ περισσότερο η αυριανή, αγριότητα των λιγδερών γκαρσονιών και των ξεχειλωμένων μπράβων διευκολύνει τη δημιουργία ενός τέτοιου κινήματος αλλά δεν την εξασφαλίζει. Άλλο τόσο απαραίτητη είναι η πολιτική οργάνωση. Οι συνθήκες είναι ευνοϊκές, αλλά αν η αντικαπιταλιστική Αριστερά δεν πρωτοστατήσει στην ανάπτυξη ενός τέτοιου κινήματος και δεν στήσει γέφυρες προς χώρους που κινητοποιούνται με διαφορετικό πολιτικό λόγο, υπάρχει μεγάλος κίνδυνος η ριζοσπαστικοποίηση να οδηγηθεί σε αδιέξοδο και ήττα.

Δεν έχουμε τίποτε να περιμένουμε από τις νεοφιλελεύθερές μας κυβερνήσεις. Το πρόβλημα των τραπεζιτών το έκαναν πρόβλημα όλων μας. Υιοθετώντας τη λογική των τραπεζών, στράφηκαν εναντίον του πολιτικού σώματος. Ακόμη και όταν αυτοδιαφημίζονται σαν δήθεν σοσιαλιστικές, όχι αριστερές δεν είναι, αλλά ούτε καν δημοκρατικές. Προωθώντας τη δυναμική του καπιταλισμού, αυτήν που ο Μαρξ όριζε ως συσσώρευση του κεφαλαίου και συγκέντρωσή του σε ολοένα λιγότερα χέρια, ενορχηστρώνουν μια πρωτοφανή κοινωνική πόλωση, η οποία, αν δεν τις ανατρέψουμε, θα μετατρέψει το πολιτικό σώμα σε σκυφή μάζα δουλοπαροίκων. Αλλά κι έτσι ακόμη δεν μπορούν να δώσουν λύση. Στην πραγματικότητα, καμιά τους δεν έχει ιδέα για το πώς να λυθεί το πρόβλημα της υπερμόχλευσης των τραπεζών. Αντιθέτως, αυτές το άφησαν να δημιουργηθεί τις προηγούμενες δεκαετίες, καταργώντας τους ελέγχους στη λειτουργία των τραπεζών και παρατραπεζών κι επιτρέποντάς τους έτσι να δημιουργούν καταστροφικές φούσκες, που ωστόσο όσο φούσκωναν ήταν εξαιρετικά κερδοφόρες για τις ίδιες. Τώρα, για να μη στεναχωρήσουν τους τραπεζίτες, εξαργιώνουν τους ψηφοφόρους τους, χειροτερεύοντας συνάμα την κρίση. Πόσο καιρό μπορεί ν' αντέξει μια τέτοια πολιτική; Και πόσο καιρό μπορεί να συνεχίσει να την εξωραΐζει η συστημική Αριστερά, που από την αρχή της κρίσης καλλιεργεί την ηττοπάθεια και τη σύγχυση;

4. Το τεκμήριο

Η έκθεση του Τάτλ, που παραθέτω παρακάτω ολόκληρη, βρίσκεται στο “US embassy cables: Mervyn King says in March 2008 bailout fund needed”, guardian.co.uk, 13 Δεκέμβριο του 2010, <http://www.guardian.co.uk/world/us-embassy-cables-documents/146196>.

Δευτέρα, 17 Μαρτίου 2008, 18.27, Εμπιστευτικό, Λονδίνο 000797

Σύνοψη: 1. Το μήνυμα αυτό περιέχει μια πρώτη ματιά σε όσα σκέφτονταν ο Μέρβυν Κινγκ, διοικητής της Τράπεζας της Αγγλίας, και ο Ρόμπερτ Κίμμιτ, υφυπουργός Οικονομικών, την εποχή που οι παγκόσμιες αγορές άρχισαν να ανησυχούν για την κατάσταση της υγείας των μεγάλων τραπεζών. Όσα είπε ο Κινγκ δείχνουν πόσο πολύ είχαν προχωρήσει οι σκέψεις του σχετικά με την ανάγκη να χυθεί νέο ρευστό στις τράπεζες (the need for a pouring fresh cash into banks) έξι μήνες πριν από την κατάρρευση της Λήμαν Μπρόδερς. Τα σημαντικότερα σημεία σημειώνονται με κίτρινο. 2. Διαβάστε το συνημμένο άρθρο.

1. Από το περασμένο καλοκαίρι η φύση της κρίσης των χρηματοπιστωτικών αγορών έχει αλλάξει. Το πρόβλημα τώρα δεν είναι η ρευστότητα του συστήματος αλλά μάλλον η κεφαλαιακή του φερεγγυότητα (systemic solvency). Αυτό δήλωσε ο Μέρβυν Κινγκ, διοι-

κητής της Τράπεζας της Αγγλίας, στη μεσημεριανή του συνάντηση με τον υφυπουργό Οικονομικών [των ΗΠΑ] Ρόμπερτ Κίμμιτ και τον Πρεσβευτή [των ΗΠΑ] Τατλ. Ο Κινγκ είπε ότι υπάρχουν δυο επιτακτικές ανάγκες. Πρώτον, να βρεθεί τρόπος ώστε οι τράπεζες να αποφύγουν το στίγμα της πώλησης αζήτητων χρεογράφων σε τιμές ευκαιρίας ή να προσφύγουν για βοήθεια σε κάποια κεντρική τράπεζα. Δεύτερον, να γίνει συντονισμένη προσπάθεια ώστε να επανακεφαλαιοποιηθεί, αν αυτό είναι δυνατόν, το παγκόσμιο τραπεζικό σύστημα. Όσον αφορά τον πρώτο στόχο, ο Κινγκ πρότεινε να αναπτυχθεί μια διαδικασία συσσωματώσεων (pooling) και δημοπρασιών ώστε να αποφραγεί ο μεγάλος όγκος χρηματοπιστωτικών επενδύσεων για τις οποίες δεν υπάρχει σήμερα διέξοδος στην αγορά. Όσον αφορά τον δεύτερο στόχο, ο Κινγκ πρότεινε οι ΗΠΑ, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Ελβετία και ίσως και η Ιαπωνία να σχηματίσουν μια προσωρινή νέα ομάδα η οποία να καταβάλει κοινές προσπάθειες να συγκεντρωθούν πηγές κεφαλαίου ώστε να επανακεφαλαιοποιηθούν όλες οι μεγάλες τράπεζες.

2. Το πρόβλημα τώρα είναι η έλλειψη κεφαλαιοποίησης του συστήματος. Ο Κινγκ είπε πως η ρευστότητα είναι αναγκαίος αλλά όχι επαρκής όρος για να αντιμετωπιστεί η τρέχουσα κρίση των αγορών, επειδή το παγκόσμιο τραπεζικό σύστημα πάσχει από έλλειψη κεφαλαιοποίησης εξαιτίας της υπερβολικής μόχλευσής του. Είπε πως είναι δύσκολο να μη σκεφτεί, όποιος κοιτάξει τις τέσσερις μεγάλες βρετανικές τράπεζες (Royal Bank of Scotland, Barclays, HSBC, και Lloyds TSB), πως χρειάζονται περισσότερο κεφάλαιο. Μια συντονισμένη προσπάθεια των κεντρικών τραπεζών και των υπουργών Οικονομικών ίσως αποδειχθεί απαραίτητη προκειμένου να εφαρμοστεί ένα σχέδιο επανακεφαλαιοποίησης του τραπεζικού συστήματος.

3. Πώς να αποφραχθούν οι μη ρευστοποιήσιμοι ενυπόθηκοι τίτλοι. Ο Κινγκ πρόσθεσε πως είναι επιτακτική ανάγκη να βρεθούν τρόποι ώστε οι τράπεζες να εκποιήσουν τους αζήτητους μη ρευστοποιήσιμους τίτλους, συμπεριλαμβανομένων των ενυπόθηκων, χωρίς να προσφύγουν σε υποτιμημένες πωλήσεις. Οι υποτιμημένες πωλήσεις, είπε, απλώς χαμηλώνουν το επίπεδο στο οποίο πρέπει οι τράπεζες ν' αποτιμούν το ενεργητικό τους (mark to market) κι έτσι οδηγούν σε περιττές διαγραφές στοιχείων του ενεργητικού. Χρειαζόμαστε, είπε, να βρούμε ένα σύστημα δημοπρασιών με το οποίο οι τράπεζες να μπορούν να μεταβιβάσουν τίτλους που θέλουν να πουλήσουν χωρίς να φοβούνται ότι θα στιγματιστούν, αφού η αγορά θεωρεί ότι μια τράπεζα έχει προβλήματα όταν πουλά φτηνά. Ωστόσο, είπε ο Κινγκ, ο ίδιος δεν ήξερε ακόμη πώς να δομηθεί ένα τέτοιο σύστημα, και χρειαζόταν περαιτέρω διάλογος. Ο Κίμμιτ παραδέχθηκε πως είναι ανάγκη να βρεθούν τρόποι για ν' αποφραχθούν αυτές οι αγορές, και είπε πως πρέπει να μείνουμε σ' επαφή διμερώς καθώς και στα πλαίσια του G-7, του Φόρουμ Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Financial Stability Forum) και των κεντρικών τραπεζών.

4. Μια ενδεχόμενη προσέγγιση της επανακεφαλαιοποίησης. Το G-7 είναι σχεδόν δυσλειτουργικό στο οικονομικό επίπεδο, είπε ο Κινγκ. Δεν συμπεριλαμβάνει οικονομίες-κλειδιά, ιδίως εκείνες που έχουν μεγάλα και διαρκώς αυξανόμενα αποθέματα κεφαλαίου. Είπε ότι χρειάζεται μια νέα διεθνής ομάδα για να θίξει αυτό το πρόβλημα. Θα μπορούσε να είναι μια προσωρινή ομάδα, και πρότεινε πως ίσως οι κεντρικές τράπεζες και οι υπουργοί Οικονομικών των ΗΠΑ, του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ελβετίας θα μπορούσαν να συντονίσουν κάποιες συζητήσεις με άλλες χώρες που διαθέτουν μεγάλα αποθέματα κεφαλαίου, συμπεριλαμβανομένων και κρατικών επενδυτικών ταμείων, σχετικά με την ανακύκλωση δολαρίων ώστε να επανακεφαλαιοποιηθούν οι τράπεζες. Η Ιαπωνία θα μπορούσε να μη συμπεριληφθεί, είπε ο Κινγκ, επειδή λίγα έχει να προσφέρει. Παρατήρησε ωστόσο ότι, αν συμπεριλαμβάνονταν και οι Ιάπωνες, ίσως να αναγκάζονταν να αποτιμήσουν επιτέλους στο επίπεδο της αγοράς τα απαξιωμένα στοιχεία του ενεργητικού τους. Ο Κίμμιτ είπε πως ο ίδιος ήταν προσεκτικός στο να δημιουργηθούν νέες ομάδες στη διεθνή χρηματοπιστωτική κοινότητα, εξαιτίας της αναπόφευκτης συζήτησης για το ποιος θα έπρεπε να συμπεριληφθεί και ποιος όχι.

5. Σχόλιο. Οι προτάσεις του Κινγκ δεν ήταν τυχαίες ιδέες που γεννήθηκαν στην πορεία της συζήτησης σ' ένα δείπνο. Ήταν σαφές ότι κύριος στόχος του στη συνάντηση ήταν να δείξει σε γενικές γραμμές τις αντισυμβατικές σχέψεις του στον Κίμμιτ. Ελάχιστες λεπτομέρειες των προτάσεών του ανέφερε, και αρκέστηκε να παρουσιάσει κάποιες γενικές έννοιες, ρίχνοντας έτσι τους σπόρους μιας συζήτησης εν ευθέτω χρόνω.

Ασύλο για άστεγους, Βερολίνο 1920, φωτ. Landesbildstelle Berlin.